

E · R · · O

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

ERSO
PEASPONSOR

HOOAJA
SUURSPONSOR

NORDIC

CATERING

RADISSON COLLECTION
TALLINN

LIVIKO
— alates 1998 —

PAKEND & PRINT
ESIG TRÜÜBIDUS

BioBlock®

Postimees
MEDIAPARTNER

Varga ja Power

LAWRENCE POWER
VIOOLA

ERSO

DIRIGENT
GILBERT VARGA

20

OKTOOBER
ESTONIA KONTSERDISAAL
kell 18 — eelkontsert
kell 19

HAYDN
BARTÓK
SCHÖNBERG

iute

ERSO PEASPONSOR

ELAV INSPIREERIV RIKASTAV

Eesti muusikat viivad üheskoos maailma ERSO ja fintech lute

ERSOga on võimalik koos kasvada.
Meid seob otsing ja inspiratsioon.
Nii ERSO kui ka lute püüdleavad alati
tiptaseme poole.

- TARMO SILD
lute juht ja kaasasutaja

E · R · · O

VARGA JA POWER

LAWRENCE POWER viola
Eesti Riiklik Sümfooniaorkester
Orkestri kontsertmeister Triin Ruubel
Dirigent GILBERT VARGA

kell 19 – sümfooniakontsert

LAWRENCE POWER viola
Eesti Riiklik Sümfooniaorkester
Orkestri kontsertmeister Triin Ruubel
Dirigent GILBERT VARGA

Joseph Haydn (1732—1809)

Sümfoonia nr 4 D-duur, Hob. 1/4 (1759)

Presto

Andante

Tempo di menuetto

Esa-Pekka Salonen (1958)

„Pentatooniline etüüd“ (2008/2014)

Béla Bartók (1881—1945)

Violakontsert, Sz. 120 (1945)

Moderato

Adagio religioso

Allegro vivace

vaheaeg

Arnold Schönberg (1874—1951)

„Kirgastunud öö“, op. 4 (1899, seade keelpilliorkestrile 1917/1943)

Kontserdist teevad otseülekande Klassikaraadio ja ERSO TV (erso.tv),
salvestised on ka järelkuulatavad ja -vaadatavad.

Joseph Haydn (1732—1809)

Sümfoonia nr 4 D-duur, Hob. I/4
(1759)

Austria helilooja Joseph Haydni loomingut kroonivad tema 107 sümfooniat. Teoste kataloogis on neist nummerdatud 104. Sümfoonia kui žanr sündis Itaalias ja leidis kindla koha juba suure Bachi poegade loomingus. Kui kaheksa-aastane Mozart komponeeris oma esimese sümfoonia 1764. aastal Londonis seal tegutseva Johann Christian Bachi eeskujul, oli Haydni teoste hulgas toleks ajaks juba enam kui 30 selles žanris oopust. Oma esimesed sümfooniad komponeeris

ta 1757. aastal, kui oli saanud Böömimaalt pärit krahv Carl Joseph Morzini õukonnakapelli juhiks. Morzinide suguvõsa oli muusikalembene — üks krahvi lähedane sugulane oli väidetavalt õppinud Itaalias koguni Antonio Vivaldi juures, kes oli pühendanud talle viiulikontsertide tsükli „Aastajad“. Nagu teada, elas Vivaldi oma viimase, loominguliselt edutuks jäänud eluaasta Viinis ja üheksa-aastane Haydn oli Püha Stefani katedraali kooripoisina osalenud 1741. aasta juulis toimunud Vivaldi matusetseremoonial. Morzinide noodikogus oli ka sümfoonia arenguteel olulist rolli mänginud Giovanni Sammartini ning mõnda aega Itaalias tegutsenud Johann Christian Bachi orkestriteoseid. Haydni enda hinnangul oli tema suurimaks eeskujuks aga Bachi kuulsaim poeg Carl Philipp Emanuel, kelle muusikaga ta tutvus juba 1747. aastal Viinis. Bachi poegade galantne ja samas tundeline stiil on omane ka Haydni varastele sümfooniatele. Vivaldi eeskuju võib kuulda aga kolmes pealkirjastatud sümfoonias „Hommik“, „Keskpäev“ ja „Õhtu“ (numbrid 6—8). Juba neis ilmutas end Haydni julge eksperimenteerimiskirg.

Sümfoonia nr 4 D-duur, Hob. I/4 on loodud Morzinide Böömimaal asuvas suvemõisas Lukavecis. Sinna oli palgatud väike kapell, mille koosseisus oli kaks oboed, fagott, kaks metsasarve, keelpillid ja *continuo*. Sarnaselt Haydni varastele keelpillikvartetidele domineerivad siingi viiulid. Oboed

lisavad meloodiatesse kõlavärve ja metsasarved toovad muusikasse uhket jahimeeleolu. Lennukas avaosas *Presto* on ebatavalises 6/8 taktimõõdus. Väga kaunis minoorne osa *Andante* on tumedama koloriidiga. Kolmas osa *Tempo di menuetto* on taas tavatu taktimõõduga, 3/4 asemel 3/8 ja siin puudub traditsiooniline trio-osa. Tavatu on seegi, et menuetile ei järgne kiiret finaali.

Haydni väga viljaks, ligi kolm aastakümnet kestnud eluperiood kapellmeistrina Esterházy õukonnas tõi heliloojale laiemat tuntust ja tasuvaid tellimusi sümfooniaste näol nii Pariisist kui ka Londonist. Tema kaheteistkümnest Londoni sümfooniast viimane, nr 104 pealkirjaga „Salomon“ valmis 1795. aastal.

ERSO esituses kõlab Haydni neljas sümfoonia teadaolevalt esimest korda.

Esa-Pekka Salonen (1958)
„Pentatooniline etüüd“
(2008/2014)

Käesoleva kontserdiõhtu solisti, rahvusvaheliselt hinnatud violamängija Lawrence Poweri tellimisel komponeeris tänapäeva nimekaim soome dirigent ja aktiivselt heliloominguga tegelev Esa-Pekka Salonen 2008. aastal sooloviolale teose pealkirjaga „Pentatonic Étude“ („Pentatooniline etüüd“). Power oli soovinud etüüdilaadset pala mõnele tuntud teemale tema enese repertuaaris olevast teosest. Saloneni sõnul valis ta selleks ühe pentatoonilise passaaži Béla Bartóki violakontserdi esimesest osast. Esialgul liigub see otsekui

viie musta klahvi negatiivina — st helireana viiest valgest klahvist c, d, f, g, a pentatoonilise rea suunas mustadel klahvidel des, es, ges, as, b. See teekond kordub kaks korda: valge → must → valge → must.

Salonen lisab:

„Otsustasin kasutada peamiselt violamängu traditsioonilisi tehnikaid, kuid viisin need äärmuseni, pidades silmas Oxfordi ingliskeelse sõnaraamatu definitsiooni sõnale „etüüd“: lühike muusikaline kompositsioon, tavaliselt ühele instrumendile, mis on loodud mängija oskuste demonstreerimiseks või harjutusena tehnika täiustamiseks.“

Poweri esituses kõlas teos hilisemas redaktsioonis esmakordselt Bartóki violakontserdi eel Londoni Kuninglikus festivalihallis 2015. aasta veebruaris.

Esa-Pekka Salonen alustas muusikuteed metsasarvemängijana ning õppis kompositsiooni ja dirigeerimist Sibeliuse akadeemias. Tema väga edukas rahvusvaheline karjäär algas 1983. aastal, kui ta debüteeris Londoni Filharmooniaorkestri ees, juhatades Gustav Mahleri kolmandat sümfooniat. Orkestrite ring laienes: aastail 1985—1995 oli ta Londoni Filharmooniaorkestri esimene külalisdirigent. Peadirigendina on ta töötanud Rootsi Raadio Sümfooniaorkestri, aastail 1992—2009 Los Angelese Sümfooniaorkestri ning 2008—2017 Londoni Filharmooniaorkestri juures. Aastast 2020 tegutseb ta San Francisco Sümfooniaorkestri peadirigendina. Salonen on kõrgelt hinnatud uue muusika propageerija. Eriti lähedane side on tal olnud oma eakaaslastest soome juhtivate heliloojate Magnus Lindbergi ja hiljuti lahkunud Kaija Saariaho loomingu. Saloneni ulatuslik diskograafia ja uuenduslikud, installatsioonidega rikastatud kontserdikavad on leidnud nii kriitikute kui ka publiku heakskiidu.

Béla Bartók (1881—1945)

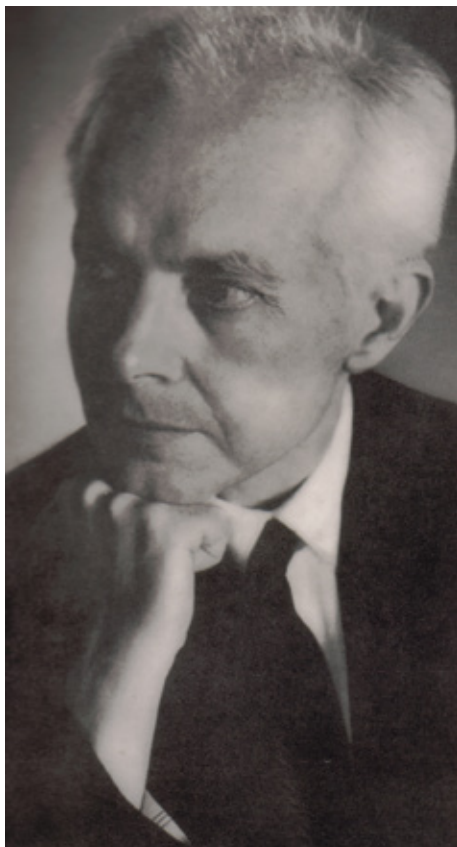
Violakontsert, Sz. 120 (1945)

Béla Bartók on üks olulisemaid 20. sajandi heliloojaid, keda sageli nimetatakse kõrvuti Stravinski, Prokofjevi, Schönbergi ja Hindemithiga. Ta oli esimene, kes muutis radikaalselt suhtumist rahvamuusikasse. Bartók lõi oma ainulaadse helikeele, mis toitus ungari ja naaberrahvaste folkloori ürgseist allikaist ning sünteesis seda hindamatut materjali kaasaegse muusika tehniliste vahenditega. Rahvalaulude-tantsude kogumise ekspeditsioonid viisid teda Ungari küladest aga hoopis kaugemale — Balkanile, Venemaale, Türki ja Põhja-Aafrikasse.

Bartók oli esmaklassiline pianist ja on mõistetav, et tema loomingu tõusevad esile klaveriteosed, mida kroonivad kolm ülinõudlikku kontserti. Aastail 1907—1939 tegutses ta Budapesti muusikaakadeemias klaveriprofessorina.

Tähelepanu väärivad Bartóki teosed keelpillidele ja orkestrile, sh kaks rapsoodiat, kaks viulikonserti ning violakonsert. Helikeelelt väga moodsad olid oma ajas tema ainsaks jäänud ekspressionistlik ooper „Hertsog Sinihabeme loss“ (1911) ning balletid „Puust prints“ (1917) ja „Võlumandariin“ (1923).

1940. aastal emigreerus Bartók Ungaris pead tõstva fašismi ja läheneva sõja eest perega Ameerika Ühendriikidesse, nagu olid seda juba teinud või tegemas paljud Euroopa vaimuainimesed, nende hulgas ka heliloojad Stravinski, Schönberg, Hindemith. Ehkki vastuvõtt oli esialgu pidulik — Bartókile omistati Columbia ülikooli audoktori nimetus ja ka folkloristina oli ta saavutamas tunnustust —, ei leidnud ta tulutoovat tööd ega publikut oma loomingule. Temas süvenev pessimism kahjustas tervist — tal diagnoositi leukeemia. Mõningat

leevendust tõid kaks tellimustööd: 1944. aastal Carnegie Hallis suure menu saavutanud orkestrikonsert, mille oli tellinud Bostoni orkestri jaoks dirigent Sergei Koussewitzky ning Yehudi Menuhini palvel sündinud soolosaat viiulile, mis kõlas esmakordselt New Yorgis sama aasta novembris. Bartóki viimasteks teosteks jäid kolmas klaverikonsert, mille ta pühendas oma pianistist abikaasale Ditta Pásztoryle ning lõpetamata jäänud violakonsert. Selle teose oli Bartókilt 1944. aasta talvel tellinud nimekas šoti violamängija William Primrose pärast seda, kui oli kuulnud Menuhini esituses Bartóki tehniliselt ülinõudlikku sonaati sooloviilulile. Peagi oli Menuhini repertuaaris ka tema keelpillimuusika üks tähtteoseid — teine viulikonsert aastast 1938.

Vastuseks Bartóki kõhklustele, et ei tundvat seda instrumenti kuigi hästi, palus Primrose heliloojat mitte suhtuda soolopartiid komponeerides violasse kui piiratud tehniliste võimalustega pilli. Teost kavandama asudes

oli Bartók tellinud Hector Berlioz'i soolovioolale ja orkestrile loodud teose „Harold Itaalias“ partituuri, et tutvuda põhjalikult viola tehniliste ja kõlaliste iseärasustega. Ehkki heliloojal oli paralleelselt töös kaks teost — kolmas klaveri- ja violakontsert, andis ta septembris 1945 Primrose'ile teada:

„Teie violakontsert on nüüd põhimõtteliselt valmis. On veel kirjutada partituur, mis on ju vaid nii-öelda mehaaniline töö. Kui midagi vahele ei tule, lõpetan selle viie-kuue nädalaga. [---] Orkestratsioon on väga läbipaistev, läbipaistvam veel kui viiulikontserdis. Oma osa mängib siin ka soolopilli tume ja mehelik iseloom. [---] madalat registrit kasutan väga sagedasti. Stiil on kaunis virtuoosne. Küllap on mõned kohad ebamugavad või üpris võimatud mängida.“

Kaks nädalat hiljem, 26. septembril 1945, helilooja suri. Teose visanditega, mille dešifreerimine osutus väga keeruliseks ülesandeks, hakkas helilooja poja Péter Bartóki palvel tegelema samuti eksilis elanud ungari viiuldaja ja dirigent Tibor Serly, kes Bartóki õpilasena kuulus tema lähedasse suhtlusringi. Violakontsert on enim diskuteeritud teos. On koguni kaheldud Bartóki maha jäänud materjali autentsuses. Kahtlused kummutab fakt, et Serly oli 1929. aastal komponerinud oma violakontserdi, mis on tema õpetaja teosest üsnagi erinev. Violakontserdi esiettekanne toimus 1949. aasta detsembris, mängisid William Primrose ja Minneapolisese Sümfooniaorkester Antal Doráti juhatusel. 1955. aastal valmis Péter Bartóki ja violamängija Paul Neubaueri koostöös kontserdi uus redaktsioon ning hiljem on teost redigeerinud veel tuntud violamängijad Csaba Erdélyi ja Tabea Zimmermann.

Kontserdi kolm osa järgnevad üksteisele vahetult. Esimese, *Moderato*-osa alguse meditatiivselt ja rapsoodliku vabadusega kujundatud meloodias kõlavad kogu teost kandvad ungari muusikale omased rütmid ja intonatsioonid, nende hulgas ka helilooja poolt paljudes teisteski teostes kasutatud pentatooniline helirida. Nagu avaosa, iseloomustab teost tervikuna muusikalise materjali tihe kontsentratsioon ning samas faktuuriselt. Orkester ei ole siin saaterollis, vaid oma solistlike repliikidega violaga dialoogis olev partner. Teine osa (*Andante religioso*) on üks hingesööbivamaid lehekülgi Bartóki muusikas: lõpmatu kurbus kõneleb tema kodumaaigatsusest. Siin kõlab otsekuulooja enese luigelaul. Muusikas on müstilisi loodushääli, öölinde hõikeid meenutavate helidega hetki.

Kontserdi finaali (*Allegro vivace*) viib kuulaja erinevate karakteritega ungari tantsude maailma. Siin on ähvardavate vase- ja timpanihelidega rõhutatud tantsu demonlikke ja puupillide kontrapunktilistes põimingutes kujundatud

pastoraalseid hetki. Seda agressiivset, kiiretes kromaatilistes käikudes tormavat muusikat on nimetatud ka *danse macabre*'iks – surmatantsuks.

ERSO esituses on Bartóki violakontsert kõlanud neljal korral: aastatel 1981 (solist Juri Bašmet, dirigent Eri Klas), 2007 (solist Johanna Vahermägi, dirigent Risto Joost), 2015 (solist Merike Heidelberg, dirigent Mikk Murdvee) ja 2017 (solist Dana Zemtsov, dirigent Daniel Raiskin).

Arnold Schönberg (1874–1951)
„Kirgastunud öö“, op. 4
(1899, seade keelpilliorkestrile
1917/1943)

Arnold Schönberg on muusikalukku jäänud ühe radikaalseima uuendaja ja teoreetikuna, kes pani 20. sajandi alguses aluse atonaalsele ja dodekafoonilisele kompositsioonitehnikale, milleta muusika edasine arengutee oluks mõeldamatu sellisena, nagu me seda ajalises tagasivaates näeme. Loometee algust, mis oli seotud tema kompositsiooniõpetaja Alexander Zemlinskyga, on Schönberg meenutanud järgmiselt:

„Zemlinskyt tundma õppides olin vääramatu brahmsiaan, kuid tema armastas Brahmsi ja Wagnerit võrdset, mis tegi minust peagi mõlema tuihingelise järgija. Pole ime, et selle perioodi muusika näitas selgelt nende kahe meistri mõju, millele aeg-ajalt lisandus mõndagi Lisztilt, Brucknerilt ja ehk ka Hugo Wolfilt.“

Noor Schönberg oli vastuvõtlik ka Mahleri ja Straussi muusikale. Temagi tahtis komponeerida üht sümfoonilist poeemi nende vaimus. Nii sündiski Schönbergi esimene suurteos, Maeterlincki-aineline sümfooniline poeem „Pelleas ja Melisande“, op. 5 (1903). Neli aastat varem oli ta komponerinud keelpillisekstite teose pealkirjaga „Kirgastunud öö“ („Verklärte Nacht“, op. 4, 1899), mille ta hiljem seadis suuremale koosseisule. Muusika inspiratsiooniallikaks on luuletus Richard Dehmeli kogumikust „Naine ja maailm“ („Weib und Welt“, 1896). Heliloojat köitis Dehmeli luuletuste

juugendlikult erootiline atmosfäär, armukadeduse käsitlus. Luuletus „Naine ja maailm“ kõneleb pettumusest, kahetsusest, süütundest ja andestamise võimalikkusest. Dehmel annab mõista, et moraalsed otsused on alati sügavalt inimlikud. Helilooja on kirjutanud: „Muusika ei kujuta niivõrd kindlat süžeed ega draamat [---], vaid keskendub luulest sündinud hingeseisundite ja looduse ilu peegeldamisele.“ Helilooja järgib muusikas luuletuse struktuuri, liigendades selle omakorda kaheks suuremaks, eel-, vahe- ja järelmänguga raamitud jaoks. Esimese jao muusikas kuuleme naise kirglikku kaebust:

*Ich trag ein Kind, und nit von Dir,
ich geh in Sünde neben Dir.
Ich hab mich schwer an mir vergangen.
Ich glaubte nicht mehr an ein Glück
und hatte doch ein schwer Verlangen
nach Lebensinhalt, nach Mutterglück
und Pflicht; da hab ich mich erfrecht,
da liess ich schaudernd mein Geschlecht
von einem fremden Mann umfängen,
und hab mich noch dafür gesegnet.
Nun hat das Leben sich gerächt:
nun bin ich Dir, o Dir begegnet.*

Ma kannan last, sult pole ta,
su kõrval käin nüüd patuga.
End olen rängalt ahistanud,
ei mõelnud enam, mis on õnn
ja kuigi aina ihaldanud,
et elu täidaks emaõnn
ja au; mind valdas ihar kirg
ning paindlikuna, nõrk ja arg,
end võõra mehe püüda andnud
ja tema läbi õndsaks saanud.
Nüüd elukohtu käes on järg:
sest sind, ka sind ma alandanud.

Järgneb mehe trööstiv vastust. Helenev kuuvalgus on tema sõnade, tema suuremeelse andestuse tunnistajaks:

*Das Kind, das Du empfangen hast,
sei Deiner Seele keine Last,
o sieh, wie klar das Weltall schimmert!
Es ist ein Glanz um alles her;
Du treibst mit mir auf kaltem Meer,
doch eine eigne Wärme flimmert
von Dir in mich, von mir in Dich.
Die wird das fremde Kind verklären,
Du wirst es mir, von mir gebären;
Du hast den Glanz in mich gebracht,
Du hast mich selbst zum Kind gemacht.*

See laps, kes eostatud nii sai,
ei koormaks sulle olla või.
Oo, näe, kui selgelt maailm hiilgab!
On kõikjal helgust samavõrd...
Näib, hõljume kesk külma merd,
meis endis aga soojus kiirgab,
mis läidab sind ja täidab mind
nüüd võõras lapses kirkastudes,
end minu läbi sünnitades;
sa minusse kõik sära tood,
mind ennastki nii lapseks lood.

Nende kahe jao vahel, aga ka teose alguses ja lõpus kõlavad motona muusikasse mõtteliselt kätketud luuletuse esimesed read:

<i>Zwei Menschen gehn durch kahlen, kalten Hain; der Mond läuft mit, sie schau'n hinein.</i>	<i>Kaks inimest kõnnivad külmalgil nõmmeteel, kuu kaasa ruttab, näitab valgust eel.</i>
--	---

Tõlkinud Uno Kreen

ERSO on Schönbergi „Kirgastunud ööd“ esitanud viiel korral, aastatel 1959 (dirigent Roman Matsov), 1971 (dirigent Eri Klas), 1995 (dirigent Arvo Volmer), 2014 (dirigent Daniel Reuss) ja 2020 (dirigent Giordano Bellincampi).

Maia Lilje

Rahvusvaheliselt tunnustatud vioolamängija **LAWRENCE POWER** on laialdaselt tuntud oma rikkaliku kõla, tehnilise meisterlikkuse ja uue muusika kirgliku propageerimise poolest. Lawrence on edendanud vioolamängu nii oma suurepäraste esituste kaudu — olgu need siis esinemised, kammermuusika või violakontserdid — kui ka Viola Commissioning Circle'i (VCC) loomise kaudu, mis on toonud kaasa suure hulga uusi teoseid instrumendi jaoks tänapäeva parimatelt heliloojatelt. Lawrence on esietekandele toonud selliste juhtivate heliloojate nagu James MacMillani, Mark-Anthony Turnage'i, Julian Andersoni ja Alexander Goeri kontserte ning VCC kaudu on ta tellinud teoseid Anders Hillborgilt, Thomas Adèsilt, Gerald Barrylt, Cassandra Millerilt ja Magnus Lindbergilt.

Lawrence Power.

Lawrence lõi kriitikute poolt kiidetud projekti „Lockdown Commissions“ kunstilise vastusena koroonaviiruse kriisile. Projekti videod filmiti tühjades esinemispaikades ja nende ümbruses ning selle raames on valminud spetsiaalselt Huw Watkinsilt, Garth Knoxilt, Esa-Pekka Salonenilt, Cassandra Millerilt, Martyn Brabbinsilt, William Marseylt ja Thomas Larcherilt tellitud teosed. Pärast nende lühifilmide edu asutas Lawrence koos filmitegija Jessie Rodgeriga tootmisfirma *Âme*, et toota filme, mis ühendavad muusika ja teiste kunstiliikide vahelisi piire. Lawrence ja Jessie esitasid 2022. aasta detsembris Southbank Centre'is piire nihutava kontserdielamuse „Fathom“, kus sai kuulda ainulaadset kombinatsiooni vanast ja uuest muusikast. „Fathom“ ühendas omavahel vahetu esituse, filmiprojektsiooni ning keerulise 360-kraadise helikujunduse.

Hooajal 2023/24 esitab Lawrence koos Soome Raadio Sümfooniaorkestriga esimest korda Magnus Lindbergi violakontserti, mis on tellitud VCC kaudu. Pärast debüüti Eesti Riikliku Sümfooniaorkestriga naaseb ta Hallé, BBC Sümfooniaorkestri, Baieri Raadio Sümfooniaorkestri ja Frankfurdi Raadio Sümfooniaorkestri juurde. Viimasel kahel hooajal esitas Lawrence

esimest korda Anders Hillborgi violakontserti Rootsi Raadioorkestri, Baseli Sümfooniaorkestri ja Dresdeni Filharmooniaga ning Cassandra Milleri violakontserti Brüsseli Filharmoonikute ja Šoti Kammerorkestriga. Kriitik Alex Ross nimetas viimast „oluliseks uueks teoseks“.

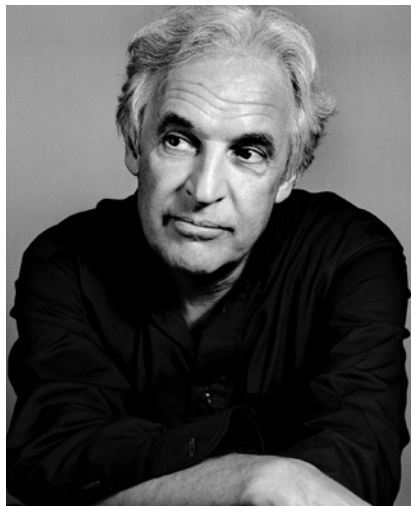
Viimase kümne aasta jooksul on Lawrence'ist saanud regulaarne külalisesineja kõige olulisemate orkestrite juures — muu hulgas Chicago Sümfooniaorkester, Bostoni Sümfooniaorkester, Kuninglik Concertgebouw, Baieri Raadio Sümfooniaorkester, Stockholmi, Bergeni ja Varssavi filharmooniaorkestrid, Euroopa Kammerorkester, BBC Sümfooniaorkester, Philharmonia, BBC Šoti Sümfooniaorkester ja Liverpooli Kuninglik Filharmooniaorkester — selliste dirigentidega nagu Osmo Vänska, Lahav Shani, Paavo Järvi, Vladimir Jurowski, Andrew Manze, Edward Gardner, Nick Collon, Ilan Volkov ja Esa-Pekka Salonen. Ta on tuttav publikule kogu Ühendkuningriigis ning on esinenud 12 korda BBC Promsi kontserdil, kus on teiste teoste hulgas kõlanud James MacMillani violakontsert, Waltoni violakontsert ja Mark-Anthony Turnage'i „On Opened Ground“.

Lawrence naudib orkestrite juhatamist mängijana nii viiulil kui ka violal. Viimati oli ta selles rollis Edinburghi rahvusvahelisel festivalil koos Scottish Ensemble'iga, Austraalia Riikliku Muusikaakadeemia ja Norra Kammerorkestriga. Samuti juhib ta oma orkestrit Collegium, mis koosneb andekatest noortest muusikutest üle Euroopa. Ta on Zürichi Hochschule der Kunsti õppejõud ja annab meistriklasse üle maailma, sealhulgas Verbier' festivalil. Tema aruka lähenemise tõttu programmitööle kutsutakse Lawrence'it sageli kuraatorina tööle esinemispaikadesse ja festivalidele. Ta on tegutsenud Turner Sims Southamptonis ja Aalborgi Sümfooniaorkestris, olnud Bergeni Filharmooniaorkestri kunstiresident ja juhtinud kontserdisarja Kings Place'is. Ta on 2021. aastal oma kümnendat aastapäeva tähistanud West Wycombe'i kammermuusikafestivali asutaja ja kunstiline juht.

Kammermuusikuna on ta väga nõutud ja esineb regulaarselt Verbier', Salzburgi, Aspeni, Oslo ja teistel festivalidel koos selliste artistidega nagu Steven Isserlis, Nicholas Alstaedt, Simon Crawford-Phillips, Vilde Frang, Maxim Vengerov ja Joshua Bell. Lawrence kuulutati 2021. aastal viieks aastaks Wigmore Halli kaasartistiks, mille käigus esinevad artistid vähemalt kord igal hooajal.

Lawrence mängib Antonio Brenzi 1590. aastal Bolognas valmistatud violal, samuti Amati vendade violal aastast 1580, mis on laenatud Karolina Blaberg Stiftungist.

GILBERT VARGA, kuulsa ungari viiuldaja Tibor Varga poeg, dirigeerib erakordse kohalolu ja andekusega. Varga on dirigendipuldis domineeriv autoriteet ning tema esituste puhul on korduvalt tunnustatud suurepärast faktuuritunnetust, avarat värvigammat ja peent dünaamikataju. Varga, kes on tuntud oma elegantse ja erakordselt selge tehnika poolest, on töötanud paljude maailma suurimate orkestrite juures ja olnud nende külalisdirigent.

Gilbert Varga. © Felix Broede.

Gilbert Varga õppis kolme väga erineva ja eripärase maestro — Franco Ferrara, Sergiu Celibidache ja Charles Brucki — käe all. Oma dirigendikarjääri alguses keskendus Varga tööle kammerorkestritega, eelkõige Tibor Varga Kammerorkestriga, enne kui ta sai kiiresti tuntuks sümfoonilise dirigendina. Ta oli Hofer Symphonikeri peadirigent (1980—1985); Marlis tegutseva Philharmonia Hungarica peadirigent (1985—1990), juhatades nende esikturneed Ungaris koos Yehudi Menuhiniga; Stuttgardi Kammerorkestri alaline külalisdirigent (1991—1995) ning Malmö Sümfooniaorkestri peamine külalisdirigent (1997—2000).

1997. aastal sai Gilbert Vargast kümneks hooajaks Baski Rahvusorkestri muusikajuht. Ühiselt käidi ka arvukatel turneedel. Aastatel 2013—2018 tegutses ta Taipei Sümfooniaorkestri peadirigendina, juhatades neid ka turneedel Euroopas, Ameerika Ühendriikides ja Jaapanis. Aastail 2019—2021 oli ta Ungaris Pécsi linnas Kodály keskuses resideeriva Pannoonia Filharmooniaorkestri peadirigent ja ka praegu naaseb ta sinna regulaarselt. Külalisdirigendina on Varga juhatanud paljusid maailma tipporkestreid nagu Philadelphia Orkester, Berliini Raadio Sümfooniaorkester, Orchestre de Paris, Oslo Filharmooniaorkester ja Sydney Sümfooniaorkester.

Varga diskograafia sisaldab salvestusi erinevate plaadifirmadega, sealhulgas ASV, Koch Internationali ja Claves Recordsiga. Tema viimane salvestus Šostakoviči ja Martinu tšellokontsertidest koos Deutsches Symphonie-Orchester Berliini ja Christian Poltéraga plaadifirma BIS all ilmus 2017. aasta mais ning tema 2011. aasta salvestus Raveli ja Prokofjevi kontsertidest koos Deutsches Symphonie-Orchester Berliini ja Anna Vinnitskajaga plaadifirma Naïve Records all sai BBC Music Magazine'ilt viis täрни.

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER (ERSO) on elav ja mitmekülgne orkester, kes püüdleb alati tipptaseme poole. Eesti vanimal ja mainekaimal regulaarselt tegutseval sümfooniaorkestril täitub sel hooajal 97. tegevusaasta. ERSO ajalugu ulatub aastasse 1926 ning sarnaselt paljude omataolistega maailmas on see seotud rahvusliku ringhäälingu sünni ja arenguga. Alates hooajast 2020/2021 on enam kui 100-liikmelise orkestri peadirigent ja kunstiline juht Olari Elts. Neeme Järvi jätkab koostööd ERSOga eluaegse aupeadirigendina, orkestri kunstiline nõustaja on Paavo Järvi, varasemad peadirigendid on olnud Olav Roots, Paul Karp, Roman Matsov, Neeme Järvi, Peeter Lilje, Leo Krämer, Arvo Volmer, Nikolai Aleksejev ja taas Neeme Järvi. ERSO on käinud arvukatel turneedel ning osalenud mainekatel rahvusvahelistel muusikafestivalidel. Möödunud hooajal esineti Olari Eltsi juhatusel Nürnbergis, Münchenis ja Pariisis. Samuti toimus orkestri esimene kontserdireis Suurbritanniasse, kus kahe nädala jooksul anti 11 kontserti. 2021. aasta novembri lõpus osalesid ERSO ja Elts Poolas rahvusvahelisel Kesk- ja Ida-Euroopa muusikafestivalil „Eufonie“. 2019. aastal avasid ERSO ja Neeme Järvi Prantsuse Raadio maineka Montpellier’ muusikafestivali ning orkester käis Kesk-Euroopa turneel, kus Neeme Järvi juhatusel esineti Viini Musikvereini kuldses saalis, Linzi Brucknerhausi suures saalis, Praha Rudolfinumi Dvořáki saalis ja Bregenzi Bodensee saalis ning Mihhail Gertsji juhatusel Saksamaal Erlangenis ja Viersenis. Veel on esinetud sellistel maailmalavadel nagu Berliini Konzerthaus, New Yorgi Avery Fisher Hall (praeguse nimetusega David Geffen Hall), Peterburi filharmoonia suur saal ja Maria Teatri kontserdisaal, Kölni filharmoonia, Helsingi Musiikkitalo, Stockholmi Berwaldhallen jt.

ERSO plaadistuste kõrget kvaliteeti on esile tõstetud mainekates klassikalise muusika ajakirjades ning sellega on kaasnenud mitmed tunnustused, millest olulisim on Eesti esimene Grammy (2004, dirigent Paavo Järvi), värskaimad aga aasta klassikaalbumi tiitel 2020. aastal Eesti muusikaauhindade jagamisel Elleri sümfooniliste poemide teise plaadi eest (dirigent Olari Elts) ning kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapremia ERSO-le ja Olari Eltsile seniste Elleri muusika salvestiste eest. Suurepärase koostöö on ERSO-l selliste mainekate plaadifirmadega nagu Chandos, BIS, Onyx, samuti Ondine, ERP jt.

Lisaks kohalikele raadio- ja telekanalitele on ERSO kontserte üle kandnud Mezzo ja medici.tv ning EBU vahendusel on need jõudnud paljudesse Euroopa raadiojaamadesse. 2020. aastal alustas tegevust ERSO TV (erso.tv), kus saab vaadata kõiki orkestri live-kontserte ning juba toimunud esinemisi.

AFĚKT Nüüdismuusika festival
Contemporary music festival

E · R · S · O

Piiririik

Border State

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester
Lembit Peterson dirigent, klaviersolist/
conductor, piano

lugeja/narrator (Theatrum)
Michael Wendberg

Kava/programme: Helena Tulve, György Ligeti,
Kaija Saariaho, Jānis Petraškevičs,
Galina Ustvolskaja

27.10 Tallinn
19.00 Estonia kontserdisaal

www.festivalafekt.ee
Piletid Piletikeskusest

ERSO peesponeor:
iute

Eesti
Muuseum

AFĚKT

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

afekt

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

Peadirigent ja kunstiline juht Olari Elts

Eluaegne aupeadirigent Neeme Järvi, **kunstiline nõustaja** Paavo Järvi

Koosseis 20. oktoobril 2023:

I VIIUL

Triin Ruubel
Marge Uus
Elisabeth Härmand
Nina Kawaguchi
Kaija Lukas
Tõnis Pajupuu
Piret Sandberg
Kaiu Talve
Andrus Tork
Tarmo Truuväärt
Fred Heinoja
Katrin Matveus

II VIIUL

Kaido Välja
Kadi Vilu
Kristel Kiik
Miina Laanesaar
Egert Leinsaar
Maiu Mägi
Maaren Vihermäe
Eva-Maarja Forslund
Leevi Rosin
Helen Västrik

VIOOLA

Liisa Randalu
Andres Kaljuste
Rain Vilu
Liina Žigurs
Helena Altmanis
Mall Help
Kaja Kiho
Sandra Klimaitė
Martti Mägi
Juhan Palm-Peipman
Liisi Rusnak
Karin Sarv
Jülija Širokova
Kristiina Välja
Johanna Vahermägi

TŠELLO

Indrek Leivategija
Theodor Sink
Riina Erin
Andres Alexander
Metspalu
Levi-Danel Mägila
Katrin Oja
Lauri Toom
Margus Uus
Maris Vallsalu
Kristian Plink

KONTRABASS

Mati Lukk
Janel Altroff
Imre Eenma
Madis Jürgens
Xiaonan Nie
Ants Önnis

FLÖÖT

Mihkel Peäske
Linda Vood
Janika Lentsius

OBOE

Aleksander Hännikäinen
Heli Ernits

KLARNET

Soo-Young Lee
Taavi Orro

FAGOTT

Rene Sepalaan
Kaido Suss

METSASARV

Mattias Vihmann
Kalmer Kiik
Kalle Koppel

TROMPET

Indrek Vau
Ivar Tillemann
Chris Sommer

TROMBOON

Aabi Ausmaa
Väino Põllu

TUUBA

Madis Vilgats

TIMPANID

Kentaro Yano

LÖÖKPILLID

Vambola Krigul
Lauri Metsvahi

KLAVESSIIN

Reinut Tepp

SA ERSO juhatus liige

Kristjan Hallik

Produtsent

Daily Trippel

Orkestri mäenedžer

Marko Metsaru

Partnersuhete ja

müügijuht

Signe Vaiknemets

Maine- ja

kommunikatsioonijuht

Kärt Ruubel

Toimetaja

Anita Maasalu

Noodikoguhoidja

Mariell Aren

Disainer

Norman Orro

Personalijuht

Piret Veensalu

Pillilao juhataja

Egert Leinsaar

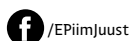
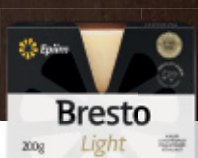
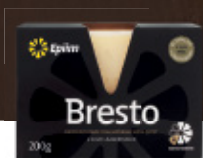
Lavameistrid

Jüri Korjus

Heiki Zvorovski

Bresto mängib esimest viiulit

Kontserdisarja „Maestro“
toetab EPIIM

/EpiimJuust

epiimjuust

KUTSUME KUULAMA

Festival AFEKT. Piiririik

R, 27. OKTOOBER KELL 19, ESTONIA KONTSERDISAAL

Helena Tulve. „Südamaa“

György Ligeti. „Lontano“

Kaija Saariaho. „Talvine taevas“ („Ciel d’hiver“)

Jānis Petraškevičs. „Surnud tuul“ („Dead Wind“)

Galina Ustvolskaja. Sümfoonia nr 3 lugejale ja orkestrile

LEMBIT PETERSON lugeja, ERSO, dirigent ja pianist MICHAEL WENDEBERG

MACMILLAN JA PÄRT. Hingedepäeva kontsert

R, 3. NOVEMBER KELL 18 (EELKONSERT) JA KELL 19, ESTONIA KONTSERDISAAL

Arvo Pärt. „La Sindone“

Benjamin Britten. „Reekviem-sümfoonia“, op. 20

James MacMillan. Sümfoonia nr 5 „Suur tundmatu“

ANDREA LAUREN BROWN sopran, KIM PORTER alt, DANILA FRANTOU tenor, ALVAR TIISLER bass, Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Vox Clamantis, ERSO, dirigent JAMES MACMILLAN

E · R · · O

Estonia pst 4
10148 Tallinn
tel 6 147 787
erso@erso.ee
www.erso.ee

Kuula ja vaata uuesti!

 ERSO.TV